

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

Continet Tractatum Serie Vigesimo-Octavo De Matrimoniis, &
Sponsalibus, cum Indicibus necessariis

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

An propria auctoritate possit innocens à coniuge adultero diuertere, vel
necessariò sententia iudicis requiratur. §. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76659](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76659)

in retentione suis heredibus iniuriam irrogat debita hereditate defraudando, suaque fama notam lenonis imponit iuxta Textum in cap. si quis crudelis. 32. quest. 2. ibi: Sicut crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit uxorem, ita factus est, & iniustus qui retinet meretricem, patronus enim turpitudinis est. Et c. si vir de adulterio. ibi: Si vir sciens uxorem suam deliquisse que non egerit poenitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa reus erit & eius criminis particeps.

2. Ceterum communi or est sententia, & vera per se ratione adulterij nullam esse obligationem uxorem adulteram dimitendi, ut colligitur ex D. August. relato in cap. idololatris 28. quest. 2. ibi: permisit Dominus non iussit. Et ex cap. quem admodum, de iureiurando, ibi: tutius esse adulteram non accusare. Ad idem est cap. de benedicto. Cap. quod autem. Cap. non erit. Cap. cum venundatur, cap. apud misericordem. 32. quest. 1. Neque contrarium probant Textus num. preced. relati loquuntur enim de marito retinente uxorem adulteram nullam adhibita correctione, is namque eius turpitudinis particeps, & patronus censeri debet, & omnis nocenti legitimis heredibus facti causa. Secus vero de marito qui retinet adulteram corrigens, & quantum in se est delictum impediens. Neque est vllus alius Textus, ex quo leuiter colligatur obligatio expellendi adulteram. Quinimo Christus Dominus Math. 5. & 19. a precepto non dimitendi uxorem exceptit fornicationis causam, indicans satis stante causa fornicationis, neque astringi maritum ad retinendam uxorem, neque ad illam expellendam, sed vtrumque ei liberum esse. Rationeque aperta id ipsum conuincitur. Nam cum diuortium iure ipso natura introductum sit in poenam delinquentis, & innocens fauorem, æquū erat ne innocens ad illius executionem astringeretur, sed illo pro suo libro uti posset, aliam in illius poenam vteretur. Atque ita ex communi sententia sustinent Sanch. lib. 10. disp. 13. a. n. 6. Coninch. disp. 35. dub. 3. Paul. Layman. lib. 5. sum. tract. 10. 3. p. c. 7. m. 15. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. a. n. 1.

3. Dixi per se, nam per accidens ratione correctionis, vel scandalii aliquando est rarissime obligari maritus potest: si enim credat maritus uxorem corrigendam esse, scandalumque sedandum, si eam saltem ad tempus dimittat, idque præstare possit absque graui suo incommodo, lege charitatis tenetur, ut aduertunt prædicti Doctores. At id fieri est impossibile, idæque dixi rarissime posse matrum obligari. Quippe vxor quæ in domo mariti eam reprehendentis, & punientis delinquit, inde dimissa liberius peccabit. Non igitur dimissio correctioni vxoris medium aptum est. Præterquam quod huiusmodi medium est marito ouerosum, tum quia cogitur cœlibem vitam agere, tum quia firmat adulterij suspicionem, quæ in graue dedecus ei cedit: uti autem medio ad corrigendam uxorem ita dubio & sibi incommodo nullatenus maritus tenetur. Et ob eandem rationem non tenetur ratione vitandi scandalii, seu suspicionis, quam plures concipere possunt se delicta vxoris patrocinari, maxime cum huic suspicioni aliis medijs succurri possit, nempe vxoris reprehensione, reclusionem, aliæ moderatâ punitione, qua satis intelligi possit ipsum minime adulterio consentire. Quod si adhuc suspicio persistit, patienter sustinenda est, est enim scandalum non datum, sed acceptum.

4. Ex his à fortiori inferitur raro vel nunquam obligatam esse uxorem diuertere à marito adultero. Non enim tenetur correctionis præcepto, cum ipsi utpote viro subditæ datum non sit virum corrigere puniendo, sed monendo, & exhortando, neque dimissio censenda est medium aptum ad correctionem; quippe dimissus deterior fiet. Præterquam quod vxori incommodissimum est, quæ cogitur & cœlibem vitam degere, & mariti confortio sibi regulariter vtilissimo priuari. Minus obligari potest ob vitandum scandalum, seu suspicionem, quod ipsa mariti delictis assentiatur, cum omnibus competum sit mulieres ægerimè ferre maritos alii commiseri, neque potentes esse ad illos continendos, sicuti aduertunt Henric. lib. 11. c. 17. n. 3. Matienzo, lib. 5. recopilat. tit. 1. rmb. gloss. 1. num. 101. Saa, verbo diuortium, num. 6. Sanch. plures referens, disp. 13. num. ult. Coninch. disp. 35. dub. 3. concl. 2. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. in fine.

§. IV.

An propria auctoritate possit innocens à coniuge adultero diuertere, vel necessariò sententia Iudicis requiratur?

1. Proponitur ratio dubitandi.
2. Secluso scandalo tam ob adulterium occultum, quam notorium licet diuortium facere.
3. Procedit hæc doctrina siue adulterium commissum sit post spoliū, siue ante.
4. Si spoliatus obicitur spolianti adulterium, non obinde restituendus est, nisi adulterium spoliantis sit æquū notorium.

5. Probatu effaciter ob adulterium occultum posse innocentem recedere.
6. Satisfit obicitio.
7. Prædictum diuortium fiat, debet innocens moraliter effectus de adulterio coniugis.
8. Ea que in iudicio externo probata sufficient, ut Iudex sententiam diuortij ferat, hanc certitudinem moralem præstat.
9. Exorta controversia super impotentia viri, si ipse adulterium fateatur, non potest coniux ad diuortium ex ea confessione procedere.
10. Coniux recedens ob adulterium absque sententia restituendus est spoliato potente.
11. Spoliatus certus moraliter de adulterio non tenetur debitum reddere, tamen si superior precipiat.

Ratio dubitandi sumitur ex eo quod iniquum videatur quemlibet in sua propria causa Iudicem esse. At si innocens ob alterius adulterium possit se à coniuge separare, Iudex in propria causa esset. Item diuortium est poena nocentis, quam vis ipso facto imponit, sed Iudici remittit imponendam. Denique matrimonium est Ecclesiæ auctoritate celebratum: debet ergo auctoritate Ecclesiæ, & non ipsorum coniugum dissolui, uti videtur traditum in cap. saculares cap. lictoria 33. quest. 2. ob quas rationes Gab. in 4. d. 35. quest. unica art. 2. com. 5. censet etiam ob notorium adulterium non posse coniugem innocentem diuortium facere, sed necessariò expectare debere Ecclesiæ iudicium. Atquod delictum adulterij est occultum consentit D. Thom. dicto dist. 35. quest. 1. artic. 3. Bonavent. ibi. quest. 3. Richard. art. 1. quest. 4. Turrecornata in c. saculares: 3. q. 2. quos refert, & sequitur Basil. Ponce, lib. 9. c. 18. a. n. 6.

Ceterum verius censet secluso scandalo tam ob adulterium occultum, quam notorium coniugi innocenti licere diuortium facere tam quoad debiti redditionem, quam quoad mutua cohabitationis separationem. Sic docet Paludan. in 4. d. 35. q. 1. art. 3. concl. 3. Sanch. plures referens lib. 10. disp. 12. a. n. 6. & n. 14. 3. Et seqq. Henric. lib. 11. c. 17. m. 1. Rebell. lib. 2. q. 17. & Gid. Coninch. disp. 35. n. 2. Gasp. Hurtado disp. 12. diff. 4. num. 21. & alij.

Et quidem quoad adulterium notorium est per eandem facti, vel confessionem rei in iudicio etiam ciuili non solum innocenti conceditur ius diuertendi ab adultero, sed neque Ecclesia illum compellere potest ad adulterium recipiendum, ut videtur decimum in cap. significasti de diuortio ibi. si notorium est mulierem ipsam adulterium commississe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet. Et fauet cap. ex parte de Sponsalibus. ibi: quia nemini licet uxorem sine manifesta causa fornicationis dimittere, ergo stante manifesta causa fornicationis licita est dimissio, neque vxor dimissa restituenda est, sicuti docet Gloss. e. Agathosa, verbo fornicationis. 27. q. 2. Et c. fin. verbo fornicationis de adulterio. Panorm. cap. constitutus num. 4. de conuers. coniugator. Et c. ex parte de Sponsal. Et c. fin. de adulterio. Tiraquel. in leg. si vnquam. verbo reuertatur. num. 137. Cod. de reuocand. donationibus. Gregor. Lopez, leg. 2. verbo seynadria. p. 4. Nauarr. c. 22. n. 23. Surd. de alim. tit. 7. q. 16. Sanch. lib. 10. disp. 12. n. 3. in n. 13. vbi plures refert. Etenim cum delictum notorium est perinde est ac si publica sententia, & iudicio reus damnatus esset.

Quæ doctrina verissima est, siue adulterium commissum sit post spoliū, siue ante. Quæcumque enim tempore notorie commissum sit, restituere deneganda est. Nam esto in dicto cap. significasti solum facta sit mentio adulterij post spoliū perpetrati, id factum est, quia in eo aliqua ratio dubitandi esse poterat ex eo quod spoliatus occasionem adulterij dederit, non quia de cetero ad adulterium commissum post spoliū restringenda sit, cum illud adulterium leuius sit, quam commissum ante spoliū, ut rectè alijs relatis notauit Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 30.

Verum ob adulterium occultum posse secluso scandalo coniugem innocentem ab adultero diuertere nullam expectatam sententiam hæc efficaci ratione probat. Matrimonij natura ea est, ut coniuges sibi inuicem obligentur ad mutua cohabitationem, & debiti redditionem, dum carnem suam in alienam non diuertint. Ergo facta hac diuisione ab adultero cessat in innocente obligatio per contractum matrimonij accepta, sicuti cessat quælibet alia promissio cessante conditione sub qua tacite facta est. Vnde in diuortio innocens non sibi ius dicit, sed iure à matrimonij natura concessio vtiur, quod ius Ecclesiæ approbando matrimonium approbate censetur, ideoque auctoritate Ecclesiæ dici potest diuortium prædictum celebratum. Per quæ ratio dubitandi soluta est. Et confirmatur: ob adulterium notorium, seu ut placet Basil. Ponce, ob adulterium, quod incontinenti notorium fieri potest probatione oblata, licet coniugi innocenti propria auctoritate à nocente diuertere, ergo æquè ei licebit in foro conscientiarum ob adulterium secretum. Quippe ius diuertendi non ex publicitate, sed ex delicto nascitur. Publicitas enim solum ad sedandum scandalum requiritur, quare scandalo cessante quomodo

documque constat de adulterio possidet innocens ius diuertendi.

Quod si dicas id verum esse spectatâ matrimonij naturâ; at ob vitandas hominum fraudes, & matris hæc separatio absque Ecclesiâ declaratione interdicitur? obstat; quia nullus est Textus ex quo colligatur hoc præceptum; & obligatio. Nam Textus qui pro ratione dubitandi referuntur nihil probant. Euenim cap. secularis non de dimissione ex causa adulterij, sed scilicet loquitur, quæ causa cum Ecclesiæ auctoritate introducta sit, & latitudinem habeat, æquum non erit cuiusvis iudicio remitti, secus in adulterio quod iudicialiter est, & iure naturali diuortio causam præstat. Præterquam quod ibidem excommunicantur, qui nullas causas diffidij probabiliter proponentes, antequam lis per Ecclesiasticos Iudices decidatur vxores dimittant, quod est dictum à nostro casu, in quo adulterium innocenti certum esse debet, vt dicemus. Textus in cap. si fornicator præcipit vxorem ante omnia restituat, quia de adulterio nondum cõstabat: solum factis negotium factus in cap. porro, de diuortio, ibi Etiam si parentela esset publica, & notoria absque iudicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit, sed hic Textus non de diuortio quoad thorum, & cohabitationem loquitur, sed de matrimonij dissolutione quoad vinculum, & libertatem alteri copulandi. Quæ res cum grauissima sit, & grauioribus periculis exposita, merito iudicium Ecclesiæ requirit. Nullus est ergo Textus, ex quo colligatur sententiam Ecclesiæ expectandam esse ad diuortium: quinimo hanc necessariam non esse indicat Textus in c. ex parte de sponsalib. ibi: Quianemini licet vxorem sine manifesta causa fornicationis dimittere. Supponit ergo stante manifesta causa fornicationis, manifesta inquam ipsi innocenti posse nulla expectata sententia ab adultero recedere: & arguitur id exprimitur à Hieronymo in c. dixit Dominus. 32. v. 1. ibi: Vbiunque fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè dimittitur vxor. Notandum est verbum liberè, quod nullam requirit licentiam, vel sententiam, quia ipsammet indicat esse sententiam latam, vt pluribus comprobat Tiraquel. in l. si equum, verbo reuertitur à num. 134. Cod. de reuocandis donat. Et colligitur aperte ex c. pro humano, verbo liberè de homicidio in 6. Et licet verbum liberè id sit, vt placet Basili. Ponce, lib. 9. c. 18. in fine, ac licet, perpetam tamen addidit sententiam Ecclesiæ necessariam esse, cum in prædicto Textu nulla huius sententia mentio fiat. Quodque non leuiter consonat legi à Christo Domino late Matih. 5. & 19. concedenti viris ex causa fornicationis vxores dimittere. Ex qua concessione Iudices Ecclesiastici colligunt quid in his causis debeant decidere, non tamen mariti de adulterio vxoris certi eorum Iudicium decisionem expectare astringuntur, vt falso putauit Basili. Ponce, d. c. 18. num. 9. Fauetque factum Iosephi Matih. 1. volentis sanctissimam virginem oculos dimittere ob adulterij suspensionem, sicut multis comprobat Maldonat. ibi. Et Suar. tom. 2. in 37. quæstion. 29. articul. 1. sect. 2.

7. Vt autem prædictum diuortium innocens faciat, debet certus moraliter esse de adulterio coniugis alterius, ob dubium enim vel suspensionem probabilem nequit in suum coniugem quasi sententiam ferre, & iure quod habet priuare, sicut omnes Doctores norant, & colligitur ex c. ex parte de sponsalib. ibi: quia nemini licet vxorem absque manifesta fornicationis causa dimittere. Et licet in c. dixit Dominus. 32. quæst. 1. dicatur vbiunque fornicatio est, vel fornicationis suspicio liberè dimittitur vxor. Nomine suspensionis non quæcunque suspicio, sed violenta, & que certitudinem morali æquualet intelligitur.

8. Dubium tamen est, quæ hanc certitudinem moralem præsentat? Respondeo ea sola esse quæ in iudicio externo probata sufficiunt, vt Iudex sententiam diuortij proferret, vt multis comprobat Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 40. Gutierrez. cap. 129. num. 12. Quippe coniux innocens recedens ab adulterio quasi sententiam proferit. In particulari autem esse solum cum sola nuda cum nuda, in eodem lecto, non est dubium esse sufficiens adulterij indicium, vti deciditur in cap. litteris, de præsumpt. Oscula autem, & amplexus præcisè est plures Doctores, quos refert Sanch. dicta disp. 12. num. 46. censent sufficere ad separationem, verius est oppositum, vt tradit ipse Sanch. num. 47. eo quod neque ex natura rei, neque ex aliqua lege plene adulterium inde probetur: at si prædicta oscula, & amplexus contingerent in loco abdito, & secreto, vbi facile copula haberi posset, vel aliis coniecturis adiungerentur, sine dubio credo sufficere si non ad condemnationem criminalem pœnæ ordinariæ, bene tamen ad diuortij separationem, vt pluribus allegatis docuit Buslat. conf. 218. num. 3. volum. 2. Mascard. de probat. concl. 57. n. 5. & conc. 64. & à n. 1. Conarum. 4. decret. 2. p. 6. 7. §. 6. numero 3. Azuado lib. 8. re. copil. titul. 20. Rub. num. 14. Grassi 1. p. decis. lib. 2. c. 84. num. 5. Nauar. Rub. de iudicis num. 10. Neque contradicit Sanch. lib. 10. disp. 12. num. 45. in fine.

Et idem dicendum existimo, si aliquæ litteræ amatores

ipsum mulieris reperirentur, quibus adulterium præteritum fateretur, nam esto illa confessio vtopote extrajudicialis non plene delictum probet. Ac facta in iudicio plene illud probet. Cum ergo in præsentia agamus, de diuortio extrajudicialiter facta, ea confessio extrajudicialis sufficiens esse debet, maxime cum prædictæ confessioni adiungantur amatores litteræ. Amatio missæ, quæ simul cum illa confessione sufficienter Iudicem mouere possent ad iudicium de adulterio ferendum, vt rectè tradit Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 41. in fine. Partius conf. 54. in fine volum. 4. Mascard. de probat. concl. 64. num. 10. Si enim inquit Sanch. dicta disp. 12. num. 51. Et consentit Gutierrez. c. 129. num. 12. vers. quarta conclus. satis est vt coniux innocens diuertere possit de sui coniugis adulterio, seu de illius violento iudicio certior fiat à persona fide dignissima, cui merito prudentissimus quisque fidem haberet, quia illud dictum certitudinem moralem præstat, à fortiori ipsius coniugis adulterantis in amatores litteris facta certitudinem moralem præstare censenda est. Minor namque probatio adulterij, seu illius violentæ suspensionis requiritur ad diuortium propriâ auctoritate factum, quam factum iudicio Ecclesiæ. Præterquam quod satis probabile est, vt pluribus firmant Ioann. Bapt. Ferrer. conf. 168. num. 4. & 5. Farinac. t. 4. q. 136. num. 18. Gutierrez. c. 129. n. 18. in fine. Ad diuortium celebrandum non esse opus ea indicia adulterij, quæ suspensionem violentam, sed satis esse quæ probabilem, & vehementem suspensionem indicent.

11. Illud pro certo habendum est, si exorta contouersia super impotentia viri ad matrimonij dissolutionem ample fateretur adulterium commisisse, ex ea confessione est in iudicio facta non potest vxor diuortium intentare, quia illa confessio præsumi debet fraudulenta ad elidendam vxoris intentionem, factaque est contra formam præscriptam in cap. ex litteris de diuortio, vt rectè notauit Riccius in præxi decis. 232. Et ex illo Basili. Ponce, lib. 10. c. 18. n. 4.

Verum est nulla expectata Ecclesiæ sententia possit innocens seculo scandalo se à coniuge adultero separare; ac si coniux spoliatus querelam timeret de iniuria sibi illata, restitutionem que petat statim restituendus est, neque separatio permittenda, quousque adulterium plene probatum sit: sicuti decidit in cap. significasti, de diuortio, per argumentum à contrario sensu; expressius cap. 2. in litteris, cap. in conquestione, cap. item cum quis de restitut. spoliator. & tradunt omnes. Neque enim æquum est coniugem publicè priuare suo iure, & possessione, quin publicè constet de causa, ob quam eo iure, & possessione priuatus est. Quocirca hæc restitutio quoad omnia faciendâ est tam quoad mutua cohabitationem, quam quoad debiti redditionem, vt habetur c. red. n. granda. 1. & 2. 3. quæst. 1. quia his omnibus spoliatus est, neque vllum adest periculum, vel damnum, ob cuius causam impediendâ sit restitutio quoad debiti coniugale, sicuti adest cum spoliatus coniux ob matrimonij nullitatem. Quo casu oblati incontinenti probationibus non restituitur spoliatus ad coniugale debitum ob peccati periculum, sed ad mutua cohabitationem. c. litteras de restit. spoliat. Atque ita tradit Syluest. verb. Matrimonium. 10. q. 1. Tabiena eodem. 2. q. 9. num. 10. Alberic. in suo dictionario verbo Matrimonium. 9. vers. ult. Sanchez lib. 10. disputatio. 12. num. 15.

12. Ipse tamen spoliatus certus moraliter de adulterio, præcepto Superioris iubentis spoliato reddi debitum obedit non tenetur, quia prædictum præceptum, vtopote ex falsa præsumptione latum obligationem non inducit, maxime cum ex eius obseruatione spoliati nocuumentum proueniat bigamie, si velit ad Ordines transire, & vxorem virginem acceperit, neque post adulterium cognouerit. Quo casu quia damnum est irreparabile existimat Sanch. dicta disp. 12. num. 22. circa finem, cum Menoch. de recuperand. possess. rem. 1. num. 115. & 308. Alexandro in leg. naturaliter. 8. nihil commune. num. 20. ff. de acquir. possess. Gregor. Lopez leg. 27. verbo que le entregale tit. 2. part. 3. virum spoliatum, offerentemque probationes incontinenti, id est intra breve tempus arbitrio Iudicis, cogendum non esse vxorem spoliatam admittere ad coniugale debitum, tamen ad omnia alia restituatur. Argum. cap. litteras de restit. spoliat. Extra huic verò casum est spoliatus prius recesserit, vel spoliatus incontinenti offerat probationes, restitutio faciendâ est, vt multis comprobat Sanch. dicta disp. 12. à num. 20.

§. V.

Qualiter coniux innocens procedere debeat diuortium iudicialiter intentans?

- 1. Duplici actione ciuili, & criminali potest procedere.
2. Si maritus ad penam sanguinis vxorem accuset, coram Iudice seculari agere debet. Si verò ad aliam penam coram seculari, vel Ecclesiastico.

